

پێوه ندى كورد به كار و خىيات نه وه

پێوه ندى كورد به كار و خىيات نه وه

دكتور جمال رشيد احمد

نه و پوشرಾಯى و لىلى بهى ، كه مېژووى
كۆنى گهلى كوردى گرتۆته وه و نه و ههول و
تهقه لايانهى ، كه دراوه بو بهك بهستنى
تايبه نى و بنه مای جورا و جورى ، كه سنوور
بو روواله تى نه م گه له - بهر له هه مووان
نىوى نه ته وه ي - داده نى ، له گه له نه و
نىوانه ي ، كه له شپوه و لىوى نى بى كن ،
هه روا نه و لىكۆلینه و انانه ي ، كه ته نیا له بهر
روشنایى نه و ناوانه دا له رووداوانى مېژوو
كۆل دراوه ته وه و هینانه كای هیندىك

بیرورا . . که له سهر باوه پری تا که کهس دهه وستی له رووی پهره سندنو نه مانیدا نه مانه هموو بوونه هوی سهره کی پهیدا بوونی جیاوازی نیوان شو تیوری یانه ، که پسپورانی شم بواره له لیکولینه وه کانیان داو خستویانه ته روو ، که شممهش بو هوی سهره لدانی ریک نه که وتزو ناتهبانی تایه تیکانی گملی کورد له شمجامدا جیاوازی بیرورا ده رباره ی نه زادی شم گمل و ناوی نه ته وه ی پهیدا بوو .

نه وه ی له بواری زانستیدا باوه ، شو تیوری به به ، که ده لی نه زادی کورد بو کاردوخی یان ده گهرینه وه ، باوه کونولده که « ۱ » و زانایانی دی له و باوه رده دان ، که نه زادی کورد بو « کیرت » یان « ۲ » ده گهرینه وه . شم بیروباوه رده ی نولده که له سهره تای شم سه ده به دا له لایه ن فایسباخ « ۳ » وه په سندرکراوه ، به لآم ج . ک . درایشهر هه ولی شو وه ی دا که شم دوو ناوه و شو ناوانه ی که له م ناوانه له رووی شیوه وه نیزیکن به به که وه به ستیت ، بو شو وه ی پیوه ندی شیمولژی نیوان شم ناوانه و ناوی کورد بدوزینه وه (۴) .

هه تا نیسته شم بیرورایانه باوه ، ده ده لی کاردو + خ + و ی (Kaesovxoi) - که دانشتوانی کونی ناوچه ی بو تانی شم مرون - به باپیره گه وره ی کورد داده نرین شم ناوه ش به که مین جار له لایه ن سهرکرده ی له شکری یونانی کسنوفونه وه (Xenophon) له سالی « ۴۰۱ » پ . ز . نوسراوه .

هوی سهره کی شم جوړه باوه رده له نیزیکی گوکردنی شم دوو ناوه به وه هروا له بهر نه وه شه ، که ولاتی « کاردو » خو ی شم مرون به بنکه ی سهره کی کویونه وه ی کوردان ده زمیردریت (۵) .

له شمجامی لیکولینه وه ی هیندیک دیارده ی کوردو « کاردوخ » یان شم دوو خاله به شیوه ی گومان کراوی ده مینه وه . زارواوه ی کاردو ناویکی کونی کومه له سمروقیکی شاخاوی به ، که بهری روژه لآت و ژوررووی روباری دیچله و چاوگه کانی به نیشتانی خو ی داناوه . شم ناوه بو به که مین جار به شیوه ی کاردوخو ی (Kaesovxoi) له کچی « ئاناباسیس » دا هاتوه ، که پیشه وای یاخود سهرکرده ی یونانی کینوفون دایناوه له شمجامی تیک شکانی ده هه زار یونانه کان له شهر ی کونا کسادا (۶) شم پیشه وایه ده رباره ی کاردوخیان وتوبه تی که وا (نه که وتوبونه ژیر فرمان ره وایه تی نه تیران و نه نرمن) (۷) .

له لایه کی تره وه کور

ناوی شو گه له به ، که له و ولآته شاخاوی به دا ده ژی ، که ده که وینه بهری روژه لآتی تورکیاو روژتاوای تیران و باکوری عیراق ،

زمانه که شی بهر گروهی زمانانی تیرانی روژتاوای ده که وه ی .

فلجیفسکی دان به هه مان بیرورای کسنوفون دا ده نی که ده لی : له کانی گفتوگو کردنی یونانیکان له گه ل کاردوخیکاندا پیوستیان به هیچ که سبکی وه رگیر نه بووه له وانه ی ، که زمانی فارسیان زانیوه بو شو وه ی لیک بگن ، به لکو یونانیکان پشتیان به و دیلانه به سته و ، که دانشتوانی شم ناوچه به بوون و به هویانه وه نازاد بوون دوا ی شو وه ی ، که ریگه به کی تی ترسو سته میان پیشان داون (۸) .

له راستیدا کسنوفون چند جار لیک رولی شو وه رگیرانه پیشان ده دا ، که له گه شته که ی دا هاریکاری کردوون له و ولاتانه دا که غهیری ولآتی کاردوخی بوون له وانه پیگریوم (Pigretom) و تیسافرن و هی دی ، به لآم پروفیسور ق . کوردو له و وتاریکی دا ده لی : (یونانیکان به هاوکاری وه رگیر له کاردوخیکان گه یشتون و له هه مان کاتیشدا دان به وه دا ده نی که هه تا نیسته هیچ لیکولینه وه به ک نه یوانیوه به لگه به کی شو تو بدا به ده سته وه بو راستی و و ته که ی ئاکوبوف ده رباره ی چوینه تی گفتو گو کردنی یونانیکان و دانشتوانی شم ناوچه به (۹) هروا کوردویف له و باوره دایه که وا « شیوه ی لیک گه یشتی خوارووی شم ولآته دا پیروه ی کراوه » . . (۱۰) شو وه ی شایه نی باسه کسنوفون دان به م رایه ی کوردویف نانی بو به نووسه ری تیوراو به سهر سورمانیکه وه به رامبر شم پرسیاره گرانه ده وه ستیو ده لی : (ته ی ده نی یونانیکان به چ زمانیک قسه بیان له گه ل کاردوخیکان

بسیاری از کاتبان که در پشته به هیچ
 سبکی و رنگی نه به سستی له کافی
 (حجین دا ؟) کوردویف و لایمی هم
 بیرونی خوبی ده دانه ده لای :
 و لایمی که تو او قایم کفر نی به . . . نه گهر
 بیع دان به و دا بنین که زمانی کاردوخی
 سبکی ئیرانی نی به ، ده گه به نه و
 نه می ، که بلین کاردوخیگان له
 به به کی نه و توی دیاری کراودا بوون ، که
 هر وی باری کومه لایمی و که لجه ردا زور
 پیش که و توون و له همان کاتدا
 فرمان ره وای و لایمی که بوون ، بویه
 هیندیک مهر جیان بو یونانیکان داناه ،
 هر وای پیوه ندی به کافی رابورد و ویان
 گه بیستونه پله به که ، که و له نیو یونانیکان دا
 و هر گیری وایان هه بووه شاره زایه کی باش
 نه زمانی کاردوخی دا هه بووه و هر وای به
 پیچه وانهش . . .
 بو هم رایانه هیچ به لنگه به کی
 میژ و ویان به ده سته و نی به . . . (۱۱)
 هر بویه پروفیسور کوردویف له و
 با و ره دایه که (گفت و گوی نیوان
 یونانی و کاردوخیگان به زمانیکی ناوچه بی
 نه بووه ، به لکو به زمانی فارسی و یا
 زمانیکی ئیرانی بووه) ،
 بویه کوردویف ده لای :
 (کاردوخیگان کومه لایک بوون ، به
 دیارده به کی نه شنیکی تایه نی و له روی
 زمانه و سه به زمانیکی ئیرانی بوون ، که
 نه و سا له کوردستانی کون دا با و بووه و
 با پیره ی گهر وای کوردی نه مرؤن) هر وای
 ده لای (کاردوخ له به کات دا نیویکی
 نه و وای و زمانه وای به و هر وای و اتایه کی
 نه شنیکی نه و ویش ده به خشیبت) (۱۲)

پروفیسور کوردویف پشته به ووته کافی
 ماموستا ره شید یاسه می ده به سستی ده لای :
 (ووشه ی کردک و یا کردوک هر و و کو
 سترابون باسی ده کات و اتای هوزه
 به هیزه کافی ئیرانی ده به خشیبت) (۱۳)
 گهر دانمان به راستی نه و بیرو رایانه دا
 هینا ، که پروفیسور کوردویف
 خست و نیوه ته روو ، نه و به پیچه وانه ی نه و
 هه موو تیوری یانه ده و سستین ، که پیوه ندی
 نیوان کوردو کاردوخی و کارداکای
 سؤمهری (۱۴) ده خاته روو له به که و نه و
 به راوردانه ی که کراون له نیوان هم ناوانه
 زار و وای سامی «کاردو» ، که و اتای به هیز
 و یا شهر که ده گه به نیت له لایه کی دی .
 نه و نه و تیوری به به ، که درایه ر
 با به خی پیدا و و ناتوانیت با و هری پی
 بکرت هر و و کو کوردویف کاردو ده به
 سست و هه جیهانی ئیران ، چونکه پیدا بوونی
 نه و خشیلانه ی که به زمانی ئیرانی ده دووان له
 روز هه لاتی نیوه راستدا له سه ره تایی
 هزاری (۱۰۰۰) ی به که م پ . ز . پیدا
 بوون (۱۵) به نیی روشنایی نه و نوسرا وانه ی
 ناشوریان ، که ده رباره ی گوریزه و وای
 خیله کافی ئیرانی به بو بهری روزئا وای ئیران
 و با کوری عیراق ، به پیی نه و کاته ی که
 پیشان دراوه بیرو راکانی درایه ر له و
 بوچو وانه دوور ده که و نه و ، که پیوه ندی
 به کورده و و به (به و وای) که کومه لایکن به
 زمانیکی ئیرانی قسه ده که (ن) له گه ل نه و نیوه
 کونانه ی ، که خاوه نه کانیان له هیندیک
 ناوچه ی کوردستانی نه مرؤدا ژا وون له پیش
 ئیرانی به کان ، چونکه سه ره که و تی سو یایی و
 رامیاری میدی کان به سه ر ناشوری به کان دا له
 کوتایی سه ده ی حه و نه می پیش زابین بووه .

که له نه جامدا خیله کافی میدی به ره و
 روزئا وای هاتن . نه و نه و به به چی نه م
 راستی به نیبه به و وای ، که هیندیک خیل .
 که به زمانیک له زمانانی هیندو نه و و وای
 دو واون هم ناوچه به دا له به شی به که می
 هزاری دو و و می پ . ز . ژا وون کیش و هری
 و ولاتی میتانی یان دامه ز راند و و ، که
 سنوری گه بیست و هه روباری دیچه و فورات ،
 له دوائی دا فراوان بوو ، تا گه بیسته لیواری
 روباری عاصی ، ناوی پایته ختی هم
 و ولاته واشوکانی بووه ، که شوینه و ارناس
 - مسیو هر و زنی - ناوچه ی - سه رکانی -
 که ده که و نیته سه ر لیواری روباری خابوور
 به شوینی هم پایته خته داده نی ، که
 نه و نه و پیوه ندی هم دانیش تو و انا نه به
 که لچه ری هیندو نه و و وای به هوی هم
 کیش و هره کونه و ده خاته روو ، به لای هم
 و ولاته ئیرانی نه بووه .
 هر و و هه کسین و قون به شیوه به کی دیار و
 ناشکرا و ولاتی میدیا له ناوچه کافی شاخوای
 کاردوخیان جیا ده کاته و ، که ده لای :
 نه و وای به که میان ده که و نیته بهری روز هه لاتی
 روباری دیچه له با کوری عیراق دا و
 نه و وای دو و میان له ناوچه ی بو هتان که
 نیوی (Ta kaedovxzia Oey) لیئا و . له م
 باره دا گهر باورمان به و دا هینا ، که کورد
 نه و وای کاردوخیان بن به که سه رو به زمانی
 کوردی دوابن ، نه و سا ده نی نیمه و از له و
 تیوری به بنین ، که ده لای کورد و و کو
 گه لایک و یا و هه ک زمانیک بو میدیه کان
 ده گه ریته و ، که مینورسکی له سالانی
 دوائی ژا وای دا هه لای چه سپاندنی دا . (۱۷)
 له گه ل نه و هه شدا ده توانین بلین ، که و

میدی به کان کاریگه‌ری به کی راسته و خوځوان
 هه بووه له باری گۆران . شیوه‌ی دانیش‌توانی
 ئهم ناوچه‌یه . که ئیرانی نه بوون و له
 هه‌ریمه شاخاوی به کانی باکووری وولانی
 نیوان مسیوئوتامیو به‌ری رۆژ هه‌لانی
 ناسیای بچووک دا ژباون . به‌لام ئهم گۆرانه
 دوا‌ی سه‌ده‌ی شه‌شهمی پیش زابین (دوا‌ی
 رووخانی نه‌ینه‌وا له سالی ۶۱۳
 ب. ز.) بووه و ئه‌وه‌ی شایانی باسه
 کسینه‌فون له کۆتایی سه‌ده‌ی پینجه‌می
 پیش زابین دا به‌م وولانه‌دا تیه‌ر یووه بویه
 نایی دان به‌وه‌دا بنین ، که کاردۆخی ئیرانی
 بن و گۆرانی کی تابه‌تیی نه‌ته‌وه‌ییان دوا‌ی
 ماوه‌ی سه‌ده‌یه‌ک هاتوه‌به‌سه‌ر .

له‌پال ئه‌وه‌ش دا ئیوی کاردۆخیان له
 زۆر بۆنه‌دا له‌گه‌ل خه‌له‌کافی ئیرانی نه‌هاتووه
 دوا‌ی ئهم کاته‌ش وه سه‌ر به‌
 ده‌سه‌لات‌دارتیی نه‌ ئیران و نه‌ ئه‌رمه‌نیش
 نه‌بوون ، هه‌ر وه‌کو له سه‌ره‌تای ئهم
 بابته‌دا باسکرا به‌لام چه‌مکی کردک ،
 ئه‌گه‌رچی له لایه‌ن (سترابون) وه‌هه‌ باس
 نه‌کراوه (۱۸) ، به‌راستی له‌و چه‌مکه
 فراوانه‌ دور نا‌که‌وئینه‌وه ، که هیزو‌دۆت
 بۆ هیزه‌کافی کارداکیس به‌کاره‌یناوه : ئهم
 هیزانه‌ له‌ ئه‌و چینه‌ شه‌رکه‌ره‌ نیزامی‌یه‌ی
 سویای دارای هه‌خامه‌نشی پێک‌هاتووه ،
 که له بنچینه‌دا له‌وکه‌سانه‌دا
 دروست‌بووه ، که سه‌ر به‌ خه‌لی
 شوانکاره‌ی ئیرانی جو‌راو‌جو‌رو نیره‌ی
 کوچه‌ر بووه به‌ئیوی کارا (Kara) که له
 ووشه‌ی کورد ده‌چی له‌رووی واتای چینی
 له سه‌ده‌کافی نیوه‌راسته‌دا وه‌یا قوزاق ،
 که له‌گه‌ل رووس دا بوون له

شه‌ره‌کانیان دا ، بویه ره‌سه‌نو تابه‌تیی
 دیاری کراوی نه‌ته‌وه‌ییان نه‌بووه .

له لایه‌که‌کی تره‌وه‌گه‌ر (کارده‌خوی)
 به‌ئیویکی ئه‌نیکی نه‌ته‌وه‌یی بۆ کۆمه‌لیک
 خه‌لک دابنن ، ئه‌وا ئه‌و ناوه‌ بۆ ئیویکی
 جوگرافی نه‌ک نه‌ته‌وه‌ په‌ره‌ی سه‌ندووه . ،
 به‌واتا ناوی کورد به‌شیوه‌یه‌کی په‌ره‌سه‌ندوی
 ناوی کاردوو وه‌یا قردو بنه‌ ، ئیوی قردو له
 لایه‌ن ئارامی به‌کان به‌کارهاتووه ، چونکه
 تیکه‌ل‌اویکی راسته‌وخوځوان به‌م ناوچه
 جوگرافیه‌وه هه‌بوو که له شیوه‌ی (بیت
 قردو) دابوو وه له سه‌رده‌می ئیسلامی‌دا
 له شیوه‌ی (قردی وه‌یا قردی) دابوو
 به‌لام ناوی کورد له سه‌رده‌می
 ساسانی‌یه‌وه . هه‌ر وه‌کو خوی ماوه‌ته‌وه .
 ئه‌مه‌ش ئه‌و راستیه‌ پشان ده‌دا ، که‌وا
 هه‌چ پێوه‌ندییه‌ک له‌ئیوان ئهم دوو ناوه‌دا
 نی‌به‌ .

کۆنترین سه‌رچاوه‌یه‌کی ، که ئیوی
 کوردی به‌شیوه‌ی ئیسته‌ی تیدا هاتبی له
 سه‌رده‌می ساسانی‌دا بووه (سه‌ره‌تای
 سه‌ده‌ی سینه‌می زابینی) ، به‌لام هه‌چ
 جو‌ره‌ سنورینکی جوگرافی ئهم ناوچه‌یه‌ی
 ده‌ست نیشان نه‌کردووه ، که ئه‌ی‌دا
 ژباون . هه‌ر وه‌کو له نامه‌ی ئه‌ردوانی
 پینجه‌م دوا‌شای پورث فرنیان ، دیاره ،
 که بۆ ئه‌رده‌ شیری کوری پابه‌گک
 -دامه‌زرتیه‌ری ده‌وله‌تی ساسانی - ی
 ناردوو ، ئهم ناوه‌ هه‌موو هۆزینکی
 کوچه‌ری گرتووه‌ ئی رچا‌و‌کردنی
 ره‌چه‌له‌کی نه‌ته‌وه‌ییان . (۱۹) له کتیی
 (کارناهک اردشیر بابکان) دا ناوی مادک
 Madik - که پاشای کوردان بوو ، و دژی
 ئه‌رده‌شیر بووه دی ، واتای پاشابه‌ک له
 پاشایانی ئه‌و تیرانه‌ ده‌گه‌به‌نیت ، که ئیران

ئهی به‌ئیوانگ بووه له‌رووی پێک‌هینانی
 کارگیری له سه‌رده‌می فه‌رمان‌ره‌ه‌وانی پورثی
 یان دا (۲۰) . (بارعبرایی) ئیوی کارداوايه
 (Kardawayea) و کوردانه‌یه
 (Kurdanaye) ئیویکی نه‌ته‌وه‌یه‌یه به‌جیا
 له‌یه‌ک هیناوه‌ که ئه‌مه‌ی دوا‌ییان به‌رامبه‌ری
 ووشه‌ی (کوردان) ی ئیرانی به‌خسته
 سه‌ری نیشانه‌ی (آن) ی کۆی ئیرانی
 له‌گه‌ل نیشانه‌ی ناسیاری سربانی (آبه)
 ئه‌مه‌ش به‌ روون و ئاشکرا دیاره ، که
 ده‌لی :- (کوردانایه‌ ئازاد بوون و له‌م
 کاته‌دا له لایه‌ن عه‌ره‌به‌وه‌ موسلمان‌کران ،
 چونکه پاشابه‌ک له‌ئیوانیان دا هه‌لکه‌وت که
 ئیوی (مه‌دی چاوه‌ری کراوی) ی له‌خوی
 نابوو ، جا ئیوی مه‌سیح و گیانی قوودس وه
 کۆمه‌لیک خه‌لکی له‌خوی کوکرده‌بووه و به
 چیاکانی وولانی کارداوايه دوررگه‌ی ابن
 عمر - ئیویکی جوگرافیه‌ نه‌ک نه‌ته‌وه‌ی .

ج. ر. چه‌کیان هه‌لگرتبوو و
 فه‌رمان‌ره‌ه‌وايه‌تی مأمونی هینابوو له‌زره ،
 بویه سه‌روکی سویای - حسن ، - ی
 ناردده به‌ره‌نگارکردنی ، که له ئه‌نجام‌دا له
 تۆری عابدين دا به‌ دیلی گرت له
 کاتیک دا ، که دیری (قلرنامین) ی رووت
 ده‌کرده‌وه . و کوردانایه / کورد - ئیویکی
 نه‌ته‌وه‌یه‌یه - ج. ز. به‌زین .

هه‌روا بار عبرایی) به‌رده‌وام ده‌ییو
 ده‌لی :- (له‌سه‌رده‌می معصم‌دا (۸۴۲)
 زابینی پشه‌وا‌ی کوردایه (Kurdaye)
 هه‌مان ناوه‌ به‌ئی نیشانه‌ی کۆی ئیرانی (-
 آن) - ج. ر. / له وولانی قاردو Qardu یا
 قردودا/ شیوه‌ی په‌ره‌سه‌ندوی کاردو وه‌یا
 کردوو ج. ر. (۲۱) یانی بووه .

به‌ئی ئه‌وانه‌ی سه‌ره‌وه . ناتوانین
 بیروراکانی درایه‌هر وه‌رگرین ، که ئیوی

تیرد کاردوخیان به یه که وه ده به سنیت ههروا نیوی کاردوخیان به کارداکای سیمیری به هوی به سنه وهی به زاراهوی می (کاردو)، که واتای به هیز وه شه رکهر ده به خشیت (۲۲) ههروا هم وه نهی به ناوی یونانی و رومانی ناوچی کوردینی شاخوای به سنه وه، که پی گوتراوه (Ta Tun Gordyaiun Khuria) له گهل نه بوونی به لگی تهواو ده باره ی بنچینه ی نهو پیوه ندی به به گزی و زمانه وانی به ناتوانی کورد (وه کو گهل و نیوو واتا) به کاردو (وه کو کومه له خه لکیک و نیونکی جوگرافی و واتای) به قایی به ستری، چونکه لیکوله ره وهی هم بابه ته روو به رووی دوو باسی نادروست و ناریک ده بیت، به لام له کاتی زانیی راستی هم ناوه به ریگی به شوندا چوونی رووداوانی میرووی دا له وولاتی کوردستان دا ههروا تیگیشتن له نیوه روکی که واتای کۆچهر ده به خشی هم رووداوانه راست و واقع ده بن، بویه ووته کانی این الئیر دوور له راستی نین و له چه مکه دوور ناکه ونه وه کاتی که نهو کوردانه به خیلی کۆچهر نیوه بات وه که ده باره ی سوتانی په یامهر برام ده لی :-

(عبدو اللهی کوری عومهر ده لیت که پیاویک له عهره پی ئیران ده سنی بو دریز کردبو، ووتویانه ئایا فارس عهره بیان هه به ؟ ووتویاتی به لی کوردان عهره پی فارسان و هم پیاوهش ناوی هیزن بووه هند). (۲۴) نه وهی گومانی تیدا نیه، نهوسا نیوی (الاعراب) له کۆچهران نزاه، نهک له کومه لیک، که تایه تیتی نه ته وه پی دیاری کراوی هه بووه، که چه ندین کومه لاتی کۆچهری گهلانی تری

گرتوته وه، به لام مانای ووشه ی کاردو له به کارهاتنیدا له گهل نه وهی فراوتر نه بوو ههروا وونیش بوو له دوا ی نه وهی وولاتی بقردی نیوی جهزیره ی (ابن عمر) ی لئزا، به لام واتای زمانه وانی ووشه ی کاردو له زمانانی سامیدا، که واتای به هیزو شه رکهر ده به خشی، و شه ی گورد (Gurd) به رامهر بوو له نیو زمانانی ئیرانی دا وه گورد (Gord) له نیو زمانانی هیندو نه ورپی به کانی تر دا.

به هم جوهره له گهل به سه رجوونی روزگار، هم زاراوانه له زمانه ی له پیشوو نیویراوداو په یدا بوون، که نیوی کومه له خه لک و خیلی کۆچهر بوون و زینان به کۆچهره یی بردوته سه رو چه ند تایه تیتیکی هاوبهش به کی خستونه کادوور نیه نهو خیلانه ی، که به نه زاد ئیرانی بوون به ره و وولاتی کوردستان هاتن و هه مان تایه تیشیان هه بوونی وه (ناساگارتیا، ماردی، سکیشی، کیمیری و هی دی له سه رده می میدی) ههروا نهو هیزو خیزانانه ی، که سه ر به خیزانی پاشانی ساسانی بوون و له ناوچه ی که رخا بیث سلوخ، ژهنگار، چپای داسن و هیندیک شونیی دی له ناوچه ی وولاتی بیث جرمی و حدیب نیشته جی بوون، به لام له م وولاتانه ی هه ره دوا پی له دواتردا روویان لی کردو تیدا مانه وه (۲۶) له بهر نه مه بویه ف. مینورسکی هه ره وه کو له (دار المعارف الاصلیه) دا له سالی ۱۹۲۷ دا نووسیویاتی ده لی: کورد له روزه له لانه وه روز ئاوانی فارس هاتوونه ته روز ئاوانی نیوه راستی کوردستان له نه نجامی سه رکه وتنی میدی به کان به سه ر ئاشوریکان و. وولاتی بچوکی تر دا له م ناوچانه دا . . . (۲۷) هم

بیروراهی ق. مینورسکی کزه، چونکه چون گهلک له بهر روزه له لاتی ئیرانه وه به ره و روز ئاوانی بیت و له نیو کوردستان دا بلاو بیته وه، نهو خیله شه رکهر به هیزو به ک گرتوانه بتوانیت بخانه ژیر ده سه لات دارینی خوی، له کاتی کدا نه ئاشورو نه نورارتو به دریزانی میرووی دیرینان نه یان توانیوه به سه ریان دا دن و بیان خه نه ژیر فرمان ره وایه تی خویان. کاردوخ ی به کیک بوو، لهو کومه لانه، که نه که وتونه ته نه ژیر ده سه لات دارینی ئیرانیا و نه نه رمه نان هه ره وه کو له سه ره تی هم لیکولینه وه به دا باس کرا.

له راستیدا کورد وه کو نیونک له ناوچه شاخاویکانی کوردستان دا په یدا بووه. بو نه وهی واتای خیلانی خاوه ن بنیاتی کومه لابه تی بگه بنیت، که به خیلانی کۆچهری ئیرانی ده چیت. بی نه وهی ته ماشای بنچینه و ره چه له ک و زمانانی بکرت، به واتایه کی دی. کورد له باشورو نیوه راستی ئیران دا باپیره ی گهل کوردی کوردستانی نه مرۆ نه بووه به لکر نه سلنی نیوی هم گهل بووه.

به واتا نیوی کورد به واتای نابوری ئیرانی بو بهری روز ئاوانی ئیران (چیاکانی زاگروس و کوردستان) گوزراوه ته وه له نه نجامی هاتی خیلانی ئیرانی له روز ه لات و باکوری روزه له لات بو روز ئاوانی که له ده ور به ری سه ده ی نۆزده می پ. ز. به هه ر حال چه مکی هم نیوه له روز ئاوانی ئیراندا بلا بووه به بلا بوونه وهی زمانانی ئیرانی له م ناوچه به دا. له لابه کی تره وه هه ره وه کو کسینوفون ده باره ی کاردوخیان و توبه تی که وا خیلی

نیشته جیبون و خه ریکی کشت و کالی بوون و به شیوه به کی پیشکه وتوو له وانه دروست کردنی مهی (۲۹).

له گهل نه وه شدا تم سه روکه یونانی به سه ری له جو ری خانو به ری ئه رمه نیان سورماوه ، به لام هونه ری بنیات نانی له لای کاردوخیان له چاو نه ته وه کانی ده ورو به ریان دا پیش که وتوو بوه ، به رگری کردنی تم جووتکارانه له نیشته نیان خو یان نیشانه و به لگهی پیوه ندی یانه به خاکیا نه وه و پاریزگاری لادیکانیانه . که تم هه لوسته له لای کوچه ران نابیزی . هه روا تم سبفته له ماوه ی سده به کدا ، یان دوو سده دا له هیچ کومه لیک دا به ی دا ناییت ، بویه تم خیله وا هاتوته به رچاوی سو یای یونانی له و روزانه ی ، که به م ناوه دا تیبه ریون ، که وا دانیشته وانی کوئی ناوچه ی بوه تانی ئه مرۆن . ئه مانه و له گهل ئه و راستیا نه ی ، که له وه به ر باسکران ، ناتواندری باوه ر به وه به بندری ، که وا کاردوخی ئیرانی بن و خیلک بووبن و له ئیرانه وه هاتنه ناوچه ی بوه تان و باری ئابوری و کومه لایه تی گه بشینه راده به کی پیشکه وتن ، که وا دیارده ی زبانی روزانه یان جینگهی سه رسورمان بیت له لایه ن یونانیکا نه وه له کۆتای سده ی پینجه می پیش زابین .

له هه مان کات دا دانیشته وانی نا ئیرانی دی دراوستی کاردوخیان بوون ، که له به ری روزه لات و باشوری دا ده ژان وه کو گوتی ، لؤلوی ، خالدی ، مانای . ماموستا توفی وه هبی له و باوه رده دابه ، که ئه مانه هیچ پیوه ندیکیان به گهل کوردی ئه مرۆدا نیه ، که له رووی زمانه وه به ر کومه له خیرانی ئیرانی ده که ویت (۳۰) .

ئه مانه و که کاردوخیان به کیکه له مانه روئی خو یان چ زور و چ که م له قوناغی تابه تیدا له میژودا بینوه بو ته و او کردنی مه رجه کانی نه ته وه یی بو کورد ، به لام نه گه رانه وه ی باری زمانه وانی وه یا ژباری بو ئه سلی نا ئیرانی ئه وه ره ت ناکاته وه ، که وا زمانی کوردی پیوه ندی به جیهانی ئیرانی به وه نه بیت نه زانین بوون و وشه به ک له م زمانه دا له نیو زمانی کوردی ئه مرۆدا ئه وه ناگه نیت که وا نیه ، به لکو له راستی دا که م ته رخه می و پویه پی نه دان به لیکولینه وه به که له پورو زمانی تم کومه له کونانه ی ، که وولاتی کوردانی ئه مرۆیان کرد بو شوینی خو یان ، باوه کو تم که له پوره که میش بیت ، بویه با به خ هه ر به ناوه کان دراون له م زمانه دا له هه موو شتیک زیر گه ر واتای سامی (کاردو) واتای پاله وان ، به هیزو شه رکه ر به خشیت ، بی گومان تم ووشه به هه ر به ک کومه له خه لکی دیاری کراوی ناگرتنه وه . له سه ره تا دا وه به تابه تی کانی ، که زور به ی خیلاتی نیوه درنده به نازابه تی و پاله وانیی له نیو کومه لانی شه رکه ردا باسیان ده کریت . به واتابه کی دی تم ووشه به له نیو زمانانی سامی دا هه بووه ، به ر له وه ی ، که چند که سبکی ناسراو بگریته وه ، به لام کور به چاوپوشیش له هوی جوگرافی ، که باری ده ورونیان پیشان ده دا ، به واتا شاخاوی بن ، یا ده شته کی ، هیزیکی شه رکه ر بن ، یا ناشتی خواز ، له جیهانی ئیرانی وه یا سامی بن ، مه به ست له م ووشه به دا کوچه ر بووه .

بویه ئاشوری به کان نیوی کاردو (قهردو) یان له و شاخاوی به شه رکه ره نازابانه ناوه له گهل ئه وه ش ، که جیاوازی

زمانه وانی ، ره گه زی و کومه لایه تی له نیشته جی شاخاویکان دا هه بووه ، تم جو ره کومه لانه له لای ئیرانی یانیش به نیوی گورد (Gurd) هاتوه ، که ها وواتای گورد (Gord) ی هیندو ئه وروپی بووه و دوور نیه له وه وه ییش ووشه ی گارد (Guuard) ی ئینگیزی دارپژراه پی .

ئه گه چی نیوی (کوردو کاردو) له رووی قوئیمه وه لیک دچن ، به لام له به که وه دانه رپژراون ، بویه ده توانین هه ست به و جیاوازی به بکه بن له لایه ن میژو نووسانی یونانی و رۆمانی له کانی به دیارخستی وولاتی کاردو خوی (کسینوفون) و ناوچه ی گوردوینی (Gordyene) ، که هیندیک جار به کوردوینی (ordueni) ناسراوه وه به تابه تی له لایه ن (دیودوروس) ، سترابو ، بلونارخ ، بلینوگ و هی دی) له دوای تیبه ریوونی چند سده به ک له سه ر پهیدا بوونی سه ره له دانی نه ته وه یی کورد ، ئه و ولاته ی ، که ده که ویته باکوری میسو پوتامیا و روزئاواپی ئیران و به شیک له ئه نازول به کوردستان نیوی ده رکر دووه .

(له رووی ئه وه ی کورد دانیشته ی تم ناوچه به ن) له سه ره تای سده ی سیزده مدا^(۳۱) هه روا سولتانی سه لجوق (سنجر) ئه و ناوه ی له به شیکی زوری ئه و وولاته ی ناوه جگه دیاربه کر (وولاتی کوردوینی) ، به لام گه روکی ئیتالی مارکو پۆلۆ (۱۲۵۴ - ۱۳۲۳) ز . ناوی کورد به کارد (Card) تومارکر دووه و ووتویه تی له فارسدا وولاتیکی زور هه به ، که ناوه کانی ئه مانه ن به که م : وکاسیین که له ناوه وه به ، دووه م کاردستان . که ده که ویته به ری باشوره^(۳۲) بی گومان

مرکو پۆلو له م ناوه دا مه بهستی كۆمه له
مرفیقن ، كه به كورد ناسراون له میژوودا
ه گه له گۆرائیگی كه مدا له كو كوردیندا له
سهرده م دا . ئەم كۆمه له خاك و زمانگی
هوبه شی هه بووه .

شهره ف خانی به دلیس له كاتی خۆی دا
ئەو پێوهندی بهی نیوان ئەم دوو ناوه
روون كوردتوه ، كاتی كه ده لێ « به كیتی
خیلی كوردان كه به روزه کی نیودار بوون
ده سه لات دارینی له سه ر باشووری گۆمی
وان دا له سه ده ی ده به م دا هه بووه . له
كاتی په یدا بوونی ناكوکی نیوان ئەم خیلانه و
پاشای گورجی - داودی دووه م ،
روژه کی به كان توانیان (كروکی) كه نه وه ی
كاردۆخی یانن ج . ر . / ئازاد بکه نه (۳۳)
ئەو ئازاد كرده ئەو پێوهندی به میژوویه
دریژه ده گرتیه وه ، كه ئەم خیلانه ی
به به كه وه ده به ست له نیوان خویاندا بۆیه
ئەم ئازاد كرده به ر بکه وت نه بوو . ئەم
پێوهندی به له سه رده می پورث و ساسانی دا
به هیزكرا به واتا له سه رده می په یدا بوونی
مه رجی بابه تانه بۆ سه ره لدان و په یدا بوونی
نه ته وه ی كورد له سه ر ئەم بنكه به ده توانین
هیندیك بیرو باوه ری زانی روسی ن . ی .
مار وه رگرتن ، كه ده لێ : - « زمانی
كوردی له یافشی بۆ ئیرانی گۆرا » (۳۴) ،
به لām له راستیدا ئەم دیارده به هه موو كورد
ناگرتیه وه ، به لكو كۆمه له نا ئیرانیكان
ده گرتیه وه ، كه نیشه جی ی ئەم وولاته
بوون به تایبه تی كاردۆخیكان ، كه له گه له
به كیتی خیلانی روزه کی كوردی تیکه له
بوون .

هه روا ده رباره ی كاردو هیندیك
ده نگه و باس باوه ر پینكراو هه به ، هه ر
وه كه مه شبحا زخا (له و قه شه به كه مانه به ،

كه میژوی هه ولێزبان له سه ده ی پینجه می
زاینیدا تۆمار كردوه) (۳۵) . باسی
كردوه ، له كاتیكدا ، كه له و هیزه
ده دوی ، كه له شكری پورث و وولاتی
حه ذیبه به هاوکاری به كه له نیوه راستی
سه ده ی دووه می زاینیدا بر دیانه سه ر
وولاتی كاردوی شاخاوی بۆ دامر كاندنی
را په رینه كه یان و هه روا هه رچی پێوهندی
به م رووداوه هه بووه له گه له نه نجامه كانی
ده خاته روو و ده رباره ی ده لێ
(كاردوخیكان هیزه خویان بۆ سه ر ئەم
له شكرا نه وه ستاند ، له گه له نه توانینان بۆ
داگیر كردنی شاره كانی پاشا - ارشاك ،
ئهمه ش له نه نجامی ئەم هیزه چاوه رواو
نه كراوه بوو بۆ سه ر یان ، كه هیندیك
نه ته وه ی تری به ربه ری درنده كردیان و
هه ولیان دا شاره كانیان وێران بکه نه و
بسوتین و تالانیان بکه نه و ژنه كانیشیان
سه تگ و به دیل كه نه) (۳۶) .

به پێی ئەو ده سنو سه باسكرا وانه .
و . فلجیفسکی ئەوه روون ده كاته وه ،
كه وا هیندیك كۆمه لێ درنده ، كه له
ئهم لێ ترن له وولاتی كاردودا ژباون (۳۷)
فلجیفسکی له م روون كرده وه ی دا پشت
به وه هه لانه ده به ستی ، كه له م
ده سنو سه نه دا له دیار كردنی سنووری
وولاتی كاردووا هاتوه ، كه وا سنووری
كاردویان شاری ئیسفون بووه له
باشووره وه وه ولێزیش له باكووره وه . لێ
گومان وولاتیگی ئاوا ی شاخاوی هه بوو ،
به لām له راستیدا ناوچه ی بۆتان بووه به لām
له م كاته دا ناوچه یگی فراوانتریش گرتوته وه
له چا و ئەو كاته ی ، كه كسیفون پیندا
تیپه ریوه ، به تایبه تی له لای باشووره وه
به پێی ووتنه كانی ستیفانی بیژه نته ی و

بتلیموس و هی دی وولاتی كوردوینی
نه كه وتوته نیو ئەم ناوچه وه (۳۸) .

ناوی كاردوو كوردوینی (قهر دو كورد)
تا ماوه به كی كورت هه ر به كار هاتوه و
ئوه ی به كه میان له كۆتاییدا وون ده ئی و بۆ
ئوه ی ماوه ی بۆ ئوه ی دووه م جی بیلێ ،
تا وه كو واتای نه ته وه ئی بۆ گه لی كورد له
شیوه ی كورد + ون = كوردان ، هه ر وه كو
جورج ئامرتول (۳۹) بۆی چووه بیه خشی .
له به ر رو شنانی ئه وانه ی له مه و به ر باسكرا
ناتواندنی دژ به بیرو رای نولدكه ،
هار ئمان و وابسباخ بوه ستین كاتیك ، كه
ده لێن ، هه یچ پێوهندی به كی زمانه وانی
ئهنوكه فیزی له نیوان كاردو كوردا نییه ،
به لām ئه وه ش ئه وه ناگه به نیت ، كه وا كورد
به كسه ر له كیرتیانه وه هاتوه ، هه ر وه كو
له سه ره تای ئەم لیکۆلینه وه دا قامگی بۆ
دریژكرا وه كه ده نگه و باسیان له سه رده می
سلوکی یان (۴۰) دا هاتوه و تیتوس لیفوس
له شیوه ی كیرتیوی (۴۱) نیوی هینا و ن
سترا بوو (۴۲) دیسانه وه یادیان ده كاته وه له
وولاتی گۆردوینی (Gordyene) ، كه
سنووری له نیوان شاری ئامید (دیار به كر) و
موش دا بۆ داده نی بۆ ئه وه ی له م
كیرتی یانه ی (۴۳) جیسا كاته وه ، كه له م
ماوه به به دوا وه له وولاتی كوردستان دا
بلا و بوونه ته وه و پاشان ده نگه و باسیان
به هوی ده سنووسی دیری دیانانی ئەم وولاته
له سه ده ی نۆیه م و دوا ی ئه وه دا وه
به تایبه تی له لایه ن بار عبیرانی و توماس
مه رگه وه ی دی دا دی (۴۴) . سترا بوون لێ
وورد بوونه وه نه زادی گۆردوینی بۆ
كاردوخیان ده گه ر پینته وه ئه گه ر چی
جیا وازی جوگرافی له ناوچه ی نیشه جی
بوونیان دا هه بووه ، هه روا سترا بوون لێ

ووردبوونهوه لهرووی فراوان کردنی خاکی وولاتی گوردۆینی سنوره که ی دهگه به نینه تورس ، سوزوفینی و ئه رمینیا ، که له گه ل ووتنه کانی کسینوفون دا ریک ناکه ویت کاتی ، که سنور بو ناوچه ی کاردۆخیان پیشان ده دا .

ئو به لگانه ی ، که له موبه ر باسکران ئه م راستی یانه ی خواره وه ده خه نه روو : -
 ۱ - نه زادی کورد بو کۆمه له خیلی تابه تی وه ک کیرتی ، کاردۆخوی ، کاردا کاو . . . هی دی ناگه رینه وه په کسه ر ، به لکو پیوه ندیکه ره گه زی و که له چه ری له گه ل ئه م هه موو کۆمه لانه و دانیشه تانی کۆنی وولاته که یان له قوناغانی دیاری کراوی میژوودا هه به . .
 ۲ - ناوی کورد شیوه ی په ره سه ندووی ناوی کاردو یان کردو (قهردو) نیه .

۳ - نه زادی کورد ئیرانی و نائیرانی به ، چونکه وولاته که یان نیشتانی خیلی نائیرانی بووه ره گه زی ئیرایش به سه ری دا زال بووه .

۴ - میژووی ووشه ی (کورد) پیش گه لی کورد که وتوو له رووی کاته وه ، چونکه ئه م ووشه به واتابه کی تابه تی به کارهاتوو به ر ، له په یدا بوونی مه رجی نه ته وه ی . ●

تییو سه رچاوه

۱ - نولدیکه (ئیدور) Th. Noldeke له ۱۸۳۶/۳/۲ له هامبروگ هاتۆته جیهانه وه له ۱۹۳۰/۱۲/۵ دا کۆچی . دوا ی کسه رووه . به سنیوانگه ترین رۆژه لاته ناسی ئه لانی ده ژمیردی . له سالی ۱۸۶۱ : له شاری گوتینگن

(Gottingen) دا ده بیته مامۆستا ، له دوا ی ئه ودا له سالی ۱۸۶۸ دا له کیل (Kiel) دا ده بیته پروفیسور کاری له زمانانی سریانی ، عه ره یی و فارسی دا کردوو هه روا هه ر ج لی کۆلینه وه به کی کۆن ، که له کتیانی سریانی و مندجی و میژووی قورئان و هی دی :

- 1 E Geschichte (میزووی قورئان) des qorans (1860)
- 2 - Grammatik der neu syr. Sorache am Urmiassee Und Kurdistan (1868)
- (ریژمانی سریانی ده رباره ی زه ریای ورمی و کوردستان ، ۱۸۶۸)
- 3 - Mandaiche Grammatik... 1875 ریژمانی مانداعی

۲ - کیرتی Cyrti = vezloc

خیلی ئیرانین ، نوسه رانی کلاسیکی (رۆمان و یۆنان) باسیان کردوون ، له میدیا و فارس ژباون (بروانه سترابو) ، کتبی بازده م ، به شی سیزده م ، S + rabo, x 1, 13,3 هه روا کتبی بازده م ، به شی سی به م Strabo x r, 3,1 ئه مانه له پال رۆمان ، سلوق یان دا شه ریان له گه ل پاشاکانی پرگامون سالی ۲۲۰ - ۱۷۰ پ . ز کردوو (بروانه تیت لیفوس و پولیبوس . Liry x lii, 58,13, x x x vii.40,9

Poly bias, v, 52, 5

۳ - وایسباخ (فراز هیزیک)

له شاری (Chemnitz) کارل مارکس نیسته له ئه لانی یای دیموکراتی له ۱۸۶۵/۱۰/۲۵ دا هاتۆته گیتی به وه له ۱۹۴۴/۲/۲۰ دا جلی ژبا نی دا که ندوو . په کیکه له رۆژه لاته ناسه کانی ئه لان . له

سالی ۱۹۰۵ دا له لایزک دا بوو به پروفیسور ، پسه پوری رووداوانی میژووی ، که پیوه ندی به ئه خمینی ، عیلامی و گهلانی کۆنی رۆژه لاتی دی هه بووه له به ره مه کانی :

- 1 + Die Achamenideninschriften Weiter Art 1890
- 2 - Die altper. Keilinschriften in Umschrift und ubersetzung (2 Tle., 1893 - 1980., W. Vang)
- 3 - Die Sumer. Frage (1898) , Veitrag zur Kunde des Irak T Arabichen (2 Tle., 1908-30).
- 4 - Die Keilinschriften der Achameniden (1911, Nachdruck 1968)

۴ - بروانه ئه م وتاره ی درایه ر :

G . K. Driver .. The name Kurd and its Philological Connexions. Journal of Royal Asian Society.

London 11923, PP.393-403.

هه روا له هه مان گو فاردا ئه م وتاره

به م نیو نیسه نه ی بلا و کراوه ته وه :

....., Studien in Kurdish history. J.

R. A. 3 . 11, 1922, P, 461

۵ - کاردۆخیان له سه رووی رووباری

دجله ژباون ، سنووری ناوچه ی نیسته جی بوونیان له باکووره وه رووباری کینترییس (بهتان سوی نیسته له تورکیه دا) بووه هه ر ئه م رووباره به ری رۆژ ئاوا ی گرتبووه دوا ی ئه وه ی ده ر ژبا به نیو دجله وه ، باشووری ئه م وولاته له ده ورووبه ری گوندی مه نصوری به ئه م رۆ بووه . بۆ به

نەم وولانە بوھتانی (بۆتان) ی ئەمڕۆ
نەگرتەوه پروانە ووتاری وایسباخ ،
کردوخوی .

P .H.Weissbach., Kardukhoi. Rea
Encyclopadis Paulys.

W issowa,X,2.Stuttgart 1919.
Col.1933.

٦ - کسینوفون (زینوفون) ٤٣٠ پ .
٣٥٤ - پ . ز .) ، (کوری
(جریلوس) ، که میژوونوس و پیشره وو
نوسه ریکی گریکی بوو . له ئەینا هاتۆته
جیهانەوه ، له خیزانیکی دەوله مەند
(ئورستوکراتی) پەرورده بووه و یه کیک
بووه له خویندکارانی سوقرات و سر
بهویش بووه .

کسینوفون چۆته نیو له شکری کۆرش
بچوکهوه ، بۆ ئه هیرشە ی ، که ده کرا
سر ئه رده شیر (artaxerxes) - پاشای
فارسی هه خامەنشی ئی ئەوه ی بزانی
مه بهست له م له شکر پیک هینانه چی به .
له راستیدا ئه رده شیر له دوا ی باوکی -
دارای دووه م (٤٢٥ پ - ز - ٤٠٥ پ -
ز) بو به پاشای ئیمپرا توره که ی .

دارا کوریک ی دی هه بو که نیوی کۆرش
بوو . هه ر که ئه رچه شیر به پاشا داندره
(٤٠٥ - ٣٥٨ پ . ز .) کۆرش هه ولی له
نیو بردنی ئه م براهی خۆی داو
سهر نه کهوت ، به لأم دایکی به زه ی پندا
هاته وه ، بۆیه براهی لئی خوش بوو و
فرمان ره وانی ناوچه ی مه رزه بان یه ی
ناسیای بچووکی دای . کۆرش خاوه ن
هیوا بوو ، باوه ر به خو بوو ئاره زووی له
ده سه لات داریتی بوو . بۆیه به نه ئی
سوپایه کی له گریک و فرسو به پهر
کو کرده وه به و نیوه ی به سه ر چه ند

یاخی بووبه ک داده دا ،

ئه رده شیر له پینه خته که ی که تیسفون
بوو ، کۆرشیش (ساردیس) ی کردبو
پینه ختی لیدیاو نیشته جیبوو بوو تیندا .
له و پوه له شکری کۆرش به ری کهوت ، تا
که یشته فورات و چۆنیو خاکی میسیونامیا
له نیزیك ئاپساک Thapsacus و له جهنگی
کونا کسادا کۆزا .

هه ر که کۆرش کۆزا و له دوا ی ئه ودا
سه روکی ئه م هیرشه ی - برکسنوس به
پیشره ویان هه لپێردراو توانی سه روکابه تی
پاشاوه ی له شکره که بکات ، که نیزیکه ی
ده هه زار سه رباز بوون و به ره و تراپوزوس
(ترگیزونی ئیسته له تورکیه دا) له سه ر لیواری
رووباری دجله دا ده رویشتن و به وولانی
کاردوخوی شاخاوی تی ده پهرین جا
ئه رمین به له سالی ٤٠١ - پ . ز . - ٤٠٠
پ . ز .) کسینوفون رووداوانی ئه م هیرشه
له کتیبکیدا ئومار کرده و نیوی ناوه
(ئه ناباسیس) . له دوا ی ئه مه دا له لای
پاشای (تراتی) کاری کرده وه هه روا
هاوه شی ئه و هیرشه ی کرده وه ، که به سه ر
ئه ئینادا کراوه . کاتی ، که شه ری نیوان
ئه ئینا و سبارته هه لگه رسا ، کسینوفون
رووی کرده شاری کرفیتی ، تا له وی
کوچی دوانی کرد .

کسینوفون بیجگه له م کتیبه به ره می
تری میژووی هه به .

٧ - کسینوفون ، ئه ناباسیس ، کتیبی
سینیم ، به شی چواره م ، وه رگه ر ی
بولگاری ، سوفیا ، ١٩٤٢ .

٨ - کسینوفون ، هه مان سه رچاوه ی
پیشوو ، کتیبی حه وتم ، به ش تۆیه م ،
هه روا ته ماشای بیرواری فلجیفسکی بکه
له م سه رچاوه ی خواره وه دا . W.

ilchevsky. Kurdi.

vdeniye v Etnicheskuyu Istoriya
Kurdskogo Naroda. Izd. an CCCp.
EMoskova E Leningrad 1961.
چاومان به هه مان بیرورا ده که وی له لایه ن
ئه کوپۆفه وه ، که له و نامه ی دکۆری یه ی
ده ری پریوه که بۆ پله ی پرۆفیسۆری
پیش که ش کرده وه .

G .

. Akopov., Kriticheskaya Istiriya
Problemi Proiskhojdeniya Kurdov ,
Erevan 1969. Str . 35 E 36

K.K.Kurdoev ., O - ٩
nekononikh Toikovaniyakh Svedenii
Ksenofonta O Kardukhakh.Jug E
Osetinski Nauxhno E
Issledovatelskii Institut AN GSSR.

oproosi Iranskoj I obshchey Filo-
lgii.1977. Str.188,

١٠ - گک . کۆردویف . هه مان
سه رچاوه ، لاپه - ١٨٨

١١ - ک . کۆردویف ، هه مان
سه رچاوه ی پیشوو

١٢ - هه مان سه رچاوه لاپه ره ١٨٩

١٣ - هه مان سه رچاوه . لاپه ره -

١٩٠

١٤ - ئه م ناوه بۆیه که مین جار له سه ر
یه کیک له پلکانه کانی په رستگه ی
سۆمه ری به کاندای به ده رکه وتوووه
پیشان دراوه ، که بۆ نیزیکه ی دوو هه زار
سالیک پیش زاین ده گرتیه وه ، ئه وسا
ناوینکی جوگرافی بووه تیوو داخین
نیشانه کانی شی کرده وته وه ، به م شیوه ی
خواره وه Thureau Dangin, Notice sur

La Troisieme Collection de
Tablettes, Revue D Assyriologie et
D, Archeologie Orientale Tom

, No 3 Paris 1902 , P.101

۱۵ - دهنگ وباس خیله ئیرانی بهکان

بۆ به که مین جار له نووسینهکانی ئاشوری دا
هاتوو، که له سدهی نوێمی زاین
بوو. تهماشای ئهم سەرچاوانه‌ی خوارهوه
بکه.

- Herzfeld ., The Persian Empire.
Wiesbaden 1968 P.18

I. M. Diyakonov., Istoriya Midii . L
1956 , Str. 76.

شالمسار له سالی شازدهمی فرمان
رهوایهتی دا کاتی که دهنگ وباسی ئهو
هێرشه‌ی، که بردووینه‌ی سەر ولاتی
بارسوا له سالی ۸۴۴ پ. ز. تۆمار کردوو
باسی ئهم خیله ئیرانیانه‌ی کردوو

ههروا باسی میدی بهکان له سالی
۸۳۶ پ- ز کردوو. بهواته

له سالی بیست و چواره‌می فرمان رهوایهتی
بروانه :-

24 - T. cuyler young jr ., the iranian
migrasion in to the zagros . irAN .

Journal of

ritish Inst . of persian studies ,

OL .

, 1967 , P . 11.

۱۶ - بروانه ووتاره‌کانی قهیسەر
صادر، که له ئەندامی کۆمه‌له‌ی
(العادیات السوریة) بوو له گۆفاری
(المقتطف) دا بڵاو بوتهوه، بهشی به‌کەم له
به‌رگی نهوه‌دو سێدا (یونیو، ۱۹۳۸ ریبی
دووم، ۱۳۵۷ کۆچی، لاپه‌ره ۴۲ -
۴۷، بهشی دووم له به‌رگی نهودو

سێم، یولیو، ۱۹۳۸ ز، لاپه‌ره ۱۹۹
- ۲۰۳ له‌زیر نیوی (که‌ته‌ری مینانیا)،
به‌لام ده‌رباره‌ی زمانی میتانی بروانه ئهم
سەرچاوه‌یه :-

B . I . ARAE

.. K voprosu O Prarodine
drevneyshikh migratsiyakh Indo E
Iranskikh narodov . Drevnii
ostok I antichniy mir . Moskovz
1972 . str . 26 E 37.

۱۷ - له‌پال ئهو ووتاره به‌نرخه‌ی، که
رۆژهه‌لات ناسی روسی - فلادیمیر
مینورسکی ده‌رباره‌ی کورد له

ئینسکلۆپیدیا دا له سالی ۱۹۲۷ دا بڵاوی
کردۆتهوه، که له کۆتاییدا نه‌گه‌بشتیو
ئه‌نجامێک پێوه‌ندی به‌گه‌لی کورده‌وه بوونی
وه‌با له‌و ناوانه‌ی، که لێوه‌ی نزیکن،
به‌لام مینورسکی ده‌رباره‌ی ئهم بابته‌ له
سالی ۱۹۳۵ دا سنوری بۆ هه‌لوێستی
خۆی داناوه له باوه‌ره‌که‌شی دا
راست بووه. هه‌لوێستی مینورسکی
ده‌رباره‌ی نه‌زادی کورد له‌و نامه‌یه‌ی دا به،

که بۆ به‌که‌مین جار له‌گه‌ل ئهم
لێکۆینه‌وه‌یه‌و بڵاوه‌کرێته‌وه‌ که به‌ زمانی
فارسی نووسیه‌تی و بۆ میژوونوس و
نوسه‌ری کورد به‌هه‌شه‌تی . حسین حوزنی
موکریانی ناردوووه له‌ نیوی دا باسی :-

(سه‌ختی و گرانی به‌ دیارخستنی و سنور
دانانی نه‌زادی کورد ده‌کا، چونکه
به‌رهمه‌ی چه‌ند خیلو هۆزی جیا جیا، ئهم
دیاره‌یه له‌ لای روس و ئینگلیزو
فه‌رنسی و هند به‌رچاو ده‌که‌وی).

مینورسکی له . پشتی نامه‌که‌یدا
باسیناوی کورد و اتا که‌ی ده‌کا، که زۆر
راستی بۆ چوووه ده‌لی که‌وا فارسه‌کان

شوانکاره‌و خیله کۆچه‌ره‌کانیان به‌م ناوه
ناوه وه له راستیدا ئهم کۆچه‌رانه ته‌سلی
کورد نین، به‌لکو ئهم ناوه له زمانی
فارسی دا واتا به‌کی گشتی هه‌بووه، که
نیوی ئهو کۆچه‌رانه بووه، که له
خپه‌وتان دا ژباون، که له رووی زمانه‌وانی و
نه‌ته‌وه‌وه له‌گه‌ل گه‌لی کوردوا جیاوازیان
هه‌یه . له‌گه‌ل ئه‌وانه‌دا هه‌موو مینورسکی
ده‌رباره‌ی ئهم کیشه‌یه له‌م دوا به‌دا بیروپرای
خۆی گۆپی، که ئهم بیره‌ی له دوا و
وتاری خۆی، که وه‌رگێرانه‌که‌ی له
کۆفاری کۆپی زانیاری کورد دا له سالی
۱۹۷۳ دا بڵاو بووه به‌رچاو ده‌که‌وی.

۱۸ - له راستیدا سترابون ئهم ناوه‌ی
نه‌هیناوه، که ماموستا ره‌شید یاسه‌می
ده‌لیو پروفیسۆر کۆردویف بش لایه‌نی
ده‌گری، که بۆ چه‌هکی ناوی
(گۆردینی) به‌ و گوا به سترابون گۆتوویه‌تی
کۆردینی به‌ناوی (کار دوخ) یان کراون له
کۆندا، ناوه‌تانی ئهم ناوه جوړه ده‌بیته
هۆیه‌کی دیارو ئاشکرا بروانه چاپی
ئینگلیزی :-

Strabo ., Geography x vl 7 ,

o 76 , X1 12 , hondon . 1954.

۱۹ - با وه‌کو ناوه‌روکی نه‌ته‌وه‌ی ئهم
ناوه له سه‌ده‌کانی به‌که‌می ئیسلامدا
بلاو بووه، به‌لام واتای چینیایه‌تی و
کۆمه‌لایه‌تی کۆنی له لایه‌ن هیندیک
گه‌روکی موسلمانان هه‌روه‌کو رابوردوو
به‌کارته‌هات، بۆ وینه (طبری) باسی ئهو
نامه‌یه ده‌کات، ئه‌رده‌شیری پاپکان له
ئهردان - دوا پاشای فریانه‌وه پنی
گه‌بشتوووه به‌ کوردی نیو . وه‌با، که
مه‌به‌ستی کۆچه‌ر بووه ده‌لی :-

(له کاتیکدا ئهو ئاوابوو په‌بامبه‌ریک له

۲۳ - بروانه سترابو، سرچاوهی پیشوو .
 ۲۴ - ابن الأثیر، الکامل فی التاریخ. الجزء الاول، چاپی لیدن، ۱۸۶۶، لاپره - ۷۰
 ۲۵ - همزه نوسفهانی، لاپره، ۱۵۱ .

۲۶ - لهگهل رامباری ساسانی پهکان دا له بههیزکردنی بهری رۆژ ناوانی ئیمبراتوریه تیان بهرامبر به بیژهنی یان . هیندیک خیزانی خانه دانی ئیرانیان نه ناوچه بهدا نیشته جی کرد . نه بزوتنه وه به، ههروه کو میخائیل مورونی بوی ده جی له سه دهی سپیمی زانییدا دهستی پی کردوو . (۱۲) دوازه . ههزار خیزانی سر به مالی شا له شارانی نیستخرو ئیسفه هانی له نیسیپین دا نیشته جیکرد . له کاتیکدا، که هم شاره . له لایین رۆمانه کانه وه له سالی ۳۶۳ ز . داگیرکرا قوبادی په کهه میس ۴۸۸ - ۴۹۶ - ۴۹۹ - ۵۳۱ ز به هه مان کرده وه ههستا له لادیکانی باکوررو باشووری عیراق . بروانه :-

Michael G. Morony., The effects of the Muslim conquest on the Persian Population of Iraq . IRAN . Journal of the British institute of Persian studies studies vol. XI

1976 .P.41
 (طبری) باسی هیندیک نه وه دهنگگ وباسانهی کردوو له بهشی دووه می، چاپی دووه می، لاپره شه می کتیه که له قاهره دا چاپکراوه له پال نه وه خیزانه خانه دانانهی ماعن، که له

دامه زراننده ولتی ساسانی بووه (نه رده شیر پاپهکان سالی ۲۲۸ ز.) مادک شای کوردان بووه کورد له نیکستی په هله ویدا (Koerd)، ج. ز. بروانه : Darb Dasxur Peshotan Saiyana. □ediR ., The Karname i Artakshir i Papalan, ombay, 1895 , 6, P.22

له وه رگیزانیکی تر دا نیوی بهم جوړه هاتوو (کردن شاه مادی)، بروانه کارنامه آردشیر بابکات، نه اهتمام محمد جواد مشکور، تهران، ۱۳۲۹ خورشیدی، ۱۹۵۰ م لاپره - ۱۹ (له راستیدا نیوی پاشاکه بهم شیوه به نووسراوه Madik، بروانه The Noldeke., Geschichte des Artachsvir i Papakan. Gottingen 1879 . P.48

- ۲۱ - بروانه The chronography Grogory AbuI Faraj ar Hebraeus.

eing the First part of his political history of the World . Ed. y . Ernest A. Wallis udege, vol. I oxford University press 1932 . P 131 , 139.

بار هیرابوس له لای عه ره بهدا به آبی الفرج المظی وهیا مغریان گریگورس کوردی سربانی به نیویانگ بووه، ۱۲۲۶ - ۱۲۸۶ ز
 ۲۲ - درایفهر، سرچاوهی پیشوو، لاپره - ۳۹۳

حده وه هاته لای و نامه به کی له وه وه سیو . نه رده شیر خه لکی کو کرده وه . مه کی بو خوینده وه، که ده لی :- (تو) یست نه به ره ی خوت در یژ کرده وه خوت حیر بردنت نیزی که کرده وه نهی نه وه کرده ی، که له خپوهی کوردان دا به وه رده ی بووی، کی رینگه ی له سردانانی نه وتاجه ی داوی، که له سر سرته، نه وولانه ی، که داگرت کرده وه به سر پاشایان و خه لکه که بیت ددوه ... هند)

له راستیدا مه بهستی نه ردون له به کارهینانی هم ناوه دا هیچ نه وه به که نه بووه، به و چه مکه نویه ی، که نه مرؤ بو نه وه ده کرت، به پلکو مه بهستی نه وه خپله کوچره ئیرانی یانه بووه، که خه لکی شاران و چینه خانه دانه کانی له روی روشنیری و نه زاده وه که متر بوون، بروانه (ته بهری، تاریخ المرسل والملوک الجزء الثاني - میژوی په یامبران و پاشایان، بهشی دووه - چاپی دووه - قاهره - لاپره (۳۹)

ههروه ها ته ماشای چاپی لیدن بکن، بهشی په کم، ل - ۸۱۷ M . G. D.E GOEGE, 1879 E 1881 ده باره ی ناوه روتکی نانه ته وه بی نیوی کورد، بروانه (ابن حوقل) له لیکوئینه وهی (زموم و طوائف الاکراد فی منطقه فارس :-

کتاب مسالك وممالك، تصنیف ابن حوقل . Sir William Useley , 7800 , P. 56 , 83
 ۲۰ - له کتبی (کارنامک) ی نه رده شیر پاپهکان دا هاتوو، که وا به کی که له وه که سانه ی، که له گهل

کرخاویپ سلوخ (که رکوک) که له گهل به ره به یاندا له ده ورو بهری ناگر کۆده بونه وه بو نوێژکردن له سه دهی شه شه می زاینی دا ، ئەوا دانیشتوانی زۆری دی به کانی ده ورو بهری ناوچهی حذیب و بیت جرمی (ههولێرو که رکوک) له تیره ی ئیرانی بوون و ئاینی یان زه رده شتی بوو جا ویانی ، کاروباری ماعن به کان له لایهن موبده وه هه ل ده سورا هه روا قه شه ی دیری دیان ، که له م ناوچه به دا بلاو بیووه . زۆری به ی هه ل سوپێنه ری دێرو که نیسه ی بیت جرمی و حذیب و ناوچه کانی داسنی و بیت عبهی و هادی له رووی نه ژادو زمانه وه ئیرانی بوون ، به لام باوه ریان به ئاینی دیانان دا هینابوو و ده ننگ و باسیان به ئارامی نووسیوو ، هیندیک له مانه باسی چه وسانه وه ی خوێان کردوو له سه رده می جورا و جویری فه رمان په وانی ساسانیان دا وه ک (هسپس قه شه ی روها) ماموستای کوری دیسان ، که له سه ر ده ستی ئەودا باوه ری به م ئاینه هیناوه و (شاهدوست جاتلیق) که له دوای سمعانی کوری سه باعین دا هه ل بێژراو له گهل (۱۲۸) قه شه وای به دیل گیراو کورزا .

له دوای کوشتی نه ندربا قه شه ی دیر ماری و داود به سری و عه بد به شوع و ئیراهام تستری و هی دی له سه رده می شاپوری دووم له نیوان سالی ۳۳۹ - ۱۴۱ - ۳۴۲ زاینی .

زۆری به ی ئەو که سانه ی ، که بوونه سه ر به دیر نیوی ئارامیان له خوێان ناوه ، له وانه (أفراهط) ، که فه رها ده و نیوی به عقوبی له خوێ ناوه و بنکه ی قه شابه تی له نێزیک موصله وه بووه . له سالی چواره می چه وسانه وه دا (قه شه نرسی) شه هید

کراوه . که له شاری قذ له بیت جرمی له سالانی به که می فه رمان په وانی بارامی پینجه مدا (میر شاپورو فه یروزو هی دی) له هه مان ناوچه دا شه هید کران . به لام (ئیسحاق نه تاکی) که سه ری له رۆمه ر چه ند شاریکی تری داوه و بوته قه شه ی شاری ئامه د له بنچینه دا خه لکی ده ورو بهری شاری (وولانی کوردوینی) بووه هه روا (برسوما) له بیت تردو (وولانی کاردو - جه زیره ی ئین عومه ر) هاتوته جیهانه وه له پابه به رزو هه ل بێژده ی دیره کانی بیت ئارامیا جاتلیق بابی کوری هورمز بووه جاتلیق صبر یسوعی به که م نیودر بووه و له سه ره تا دا له ناوچه ی شاره زووردا شوان بووه و له نه سین دا قیره خوێنده واری بووه و بوته قه شه ی لاشوم (دافوق ئیسته ، که له نیزیکی که رکوک ، هه روا کسه ری دووم نا ئیلی شاره زووری له دار داوه و هی دیش .

له پال ئەمانه دا هه موو نو سه راوه کانی بیت عبهی (ئهو ناوچانه ی ده که ونه سه ر زینی گه وره) و مه رگه (المرج) ، که ده که وینه باکوورو رۆزه لانی ئەو ناوچانه ، ئەوه پیشان ده دا . که وا خانه دانه کانی ئیرانی له م ناوچانه دا مال و سامانیکی زۆریان به م دیرانه به غشیوه .

ئینگومان مه به ست له م ئیرانی یانه ، چ له نێو شاران و چ له نیوان لادی یان دا بن ئەو خێله کوردانه و سه رکرده کانیان ده گرنه وه ، ک له باشووری کوردستاندا بوون .

۲۷ - V. Minorsly., The Encyclopedia of Ishan Leyden+London, 19,P 113.

۲۸ - هیندیک خێلی جورا و جویر ، که له م ناوچه به دا ژباون ، به دیالیکه کانی

ئیرانی رۆژئاوا داوانو له رووی باری ئابوری دا بابه خیان به پیوهندی شوانکاره و شه ریان داوه به نیو کورد نیودار بوون ، هه ر وه کو (اصطخری) باسیان ده کاو ده لێ : (ژماره ی کۆلانه کانی کوردان زۆره ، به لام ئەم ناوه له هه موو فارسان نراوه و ژماره شیان له پینج سه د ههزار خیهت زیاتره و پینشه وه ری یان شوانکاره به له سه ر شیوه ی عه ره ب) .

بروانه : - اصطخری ، المسالك والممالك لیکدانه وه ی محمد جابر عبد العال الحسینی ، قاهره ، ۱۹۶۱ ، لاپه ره - ۶۸ .

۲۹ - کسینوفون ، نه ناباسیس ، کتیبی چواره م ، به شی به که م ، وه رگێرانی بولگاری ، لاپه ره - ۹۹ .

۳۰ - توفیق وه هبی ، کۆفاری کوردیکا ، ۱۹۶۸ ، لاپه ره ۲۳ ، به زمانی ئینگلیزی .

۳۱ - له کتیبی (نزهد القلوب) ی حه مه دوللای مسته وفی قه زوینی نیوی کوردستانی هیناوه ، قه زوینی له سالی ۷۴۰ کۆچی / ۱۳۴۰ زاینی دا کتیه که ی ته واو کردوو . بروانه کتیبی (نزهد القلوب) ، ووتاری سی هه م ، لیکۆلینه وه ی گای لیسترایخ ، چاپی لیدن ، ۱۹۱۳ ، لاپه ره ۱۰۷ و دوای ئەو .

به لام ئەم نیوه ئینه ی نیوی کوردستان وه نه یی بو به که مین جار له میژوودا هاتیی ، هه ره وه کو دکۆر ئه و ره حانی قاسملو وای بو چوو ، بروانه : -

A bdul Rahman Chassemlou., Kurdistan Akurdovia- Bratislava, 1964, Str. 11.

F.H.Weissbach. Karduchoi. Paulys
Real Encyclopadis. Stuttgart
1919,X, 2 Col. 1937

۳۹ - جيورجیوس نامرتول (Georgil Monachi) نووسه رینکی یونانی بووه له بیزه تنه و له سده ی نویمه زاینی دا ژباوه و کتیبکی له سالی ۸۶۷ زاینی دا داناهه ، که به چۆنیته پی پیدابوونی بوون دا دهست پی دهکات ، تا سالی ۸۴۲ ی زاینی . هوی دانانی هم به ره مهشی باوه ری به میژوی دیری دیانان بووه . زانستی زیتر پروانه : -

Georgii Manachi., Chronicon, ed: C.
de Boor

V.I -2, Lipsiae 1904

۴۰ - پروانه ووتاری مینورسکی له دهزگای ئیسلامی ، بابه تی کورد ، لاپه ره ۱۱۳۳ له چاپی ئینگلیزی

۴۱ - ده باره ی کیرتیان ، پروانه : تیت لیفوس ، کتیبی یازدهم . بهشی دووهم ، هه روا کتیبی هه وتهم له وه رگێرانی فره نسی .

له لای ئین الصبری دا هم نیوانه له شیوه ی کارتاویه هاتوه .

۴۲ - پروانه جوگرافی به ی سترابو . کتیبی هه وتهم ، بهشی شانزده هه م ، چاسی ئینگلیزی .

۴۳ - سترابو ، کتیبی یازدهم ، بهشی دووهم ، چاپی ئینگلیزی .

۴۴ - پروانه : -

The Bistoria Monastica of Thomas
Bishop of Marga.A.B.840.

Edited by Ernest A Wallis Budge
LOTT. D.

London 1893. P.69.

۳۴ - به زمانی روسی : -

O. Vilehevs. Kurdi.M- 196, str. 142.

B . Nikitin, Kurdi.M. 1964, str. 46.

۳۵ - مشپازخا ، په کتیک بووه له ره به نانی وولاتی هه ولیر ، له سده ی پینجه می زاینی دا . دهنگ و باسی چۆنیته ی بلا بوونه ی ثابنی دیانانی له ناوچه ی نه و به ری دجله دا (هه ولیر ، کرخاییت سلوخ - که رکوکی نوی) ی نووسینه ته وه . هم دهنگ و باسانه ده باره ی وولاتی فرنی ، پیوه ندی به وولاتی حوذه بب دا بووه هه روا هیندیک دهنگ و باسی تریشی باس کردوه .

36 - Die Chronik Von Arbele Von
Eduard Sachau. Berlin 1915. P. 48.

37 - O.Vilchvsky., Kurdi.M - I
1961, Str.110

۳۸ - وولاتی کوردوتایا (Korduaia) له به ری باکووری رۆژه لاتی دا دراوسی ی کار دوخیان بووه ، ههروه کو (میتلوستورجیوس) ی نووسه ر باسی کردوه . هم نووسه ره له شاری قه به سه ره له تورکیا له سالی ۳۶۸ زاینی دا هاتوته جیهانه وه و په کتیک بووه له میژو نووسانی دیانانی .

بیزه نتی نیوبرا و میژوی دیری له دوازه کتیدا نووسیه ته وه . دوا ی گه رانه کانی بو به ری رۆژه لاتی ئه براتوره ی بیزه نتی به لام به تلیموس ، که به دامه زرینه ری زنجیره ی به تالیسان له میسر دا ده ژمیردی و سه روکی ئیسکه نده ری مه کدونی بووه . هم دوو نیوه ی (کوردوینی و کاردو به جیا جیا له به ک هیناوه . هه روا سیفانی بیزه نتیش . پروانه .

جیکه گه روکی ئینالی - مارکو پولو : ۱۰۵ - ۱۳۲۳) ز . نیوی کوردستانی به سه به ک بهر هم کاته بر دووه ، که وه کو . بیزه نت له وولاتانی فارس هیناوه ، که کتیبته به ری باشوورو رۆژئاوای ئیران ، بیزه کتیبی مارکو پولو ، پری یازدهم به روسی ئینالی : -

M arcoo Polo v Tiano. De
Merauglie Del Mondo Per Veduta
Trevige 1640.

هه روا وه رگێرانه که ی به زمانی ئینگیزی : -

The Travels of Marcoo Polo. A
Venetion, in the therteenth Century.
Translated form the Italian with
notes.

By William Marsden, F.R.S. and
C. London 1818 P,74

۳۲ - پروانه مارکو پولو ، لاپه ره - ۱۱ ، به زمانی ئینالی ، لاپه ره - ۴۷ - به زمانی ئینگیزی .

۳۳ - شهرف خانی به دلیسی ده لی : -

منقول است ، که در این ، عصر حاکم بدلیس و جزوتاویت نام شخص از حکام کرجستان بود ، روزکی ولایت بدلیس و جزورا زو تخلص کردانیدو بروایتی بدلیس را از عشیرت کروکی جزورا کرچی گرفته اند (هند) .

پروانه

کتیبی شهرفنامه - شهرف خانی کوپی شه مسه دین به دلیسی ، که به چاودیری ولادسمیر به ویامینوف زرنوق ناسراوه ، چاپی بطریوک به رامه بر سالی ۱۳۷۶ کتجه ، لاپه ره ۳۵۸ .